

FRAZEOLOGIK BIRLIK TIPIDAGI KLISHELAR

Andijon davlat chet tillari instituti Ingliz tili
filologiyasi, o'qitish metodikasi va tarjimashunoslik
fakulteti sharq tillari (arab tili) yo'nalishi 102-guruh
talabasi

Xasanova Maftunabonu Raxidin qizi

Ilmiy maslahatchi: **Kabulova U.S.**

Annotatsiya: Ushbu maqolada frazeologik birlik tipidagi klisheklarning mazmuni, ularning nutqiy jarayondagi o'rni va kommunikativ funksiyalari yoritilgan. Klisheklardan foydalanish tildagi tayyor qoliplar yordamida fikrni aniq, muayyan va ixcham ifodalashga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Maqolada frazeologik birliklarning tuzilishi va ularning til madaniyatidagi ahamiyati ham ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: frazeologik birlik, klishe, til qoliplari, kommunikatsiya, nutqiy jarayon

Аннотация: В данной статье рассматривается сущность клише фразеологического типа, их роль в речевом процессе и коммуникативные функции. Подчеркивается, что использование клише способствует более точному и структурированному выражению мысли посредством готовых языковых формул. В статье также анализируются структура фразеологических единиц и их значение в языковой культуре.

Ключевые слова: фразеологическая единица, клише, языковые шаблоны, коммуникация, речевой процесс

Annotation: This article discusses the nature of phraseological-type clichés, their role in speech processes, and their communicative functions. It highlights how clichés help formulate thoughts clearly and concisely through ready-made linguistic

patterns. The structure of phraseological units and their importance in language culture are also analyzed from a scientific perspective.

Keywords: *phraseological unit, cliché, language patterns, communication, speech process.*

Tilning kommunikativ tizimida tayyor nutq qoliplari sifatida qo'llanadigan klishealar alohida lingvistik birlik sifatida ajralib turadi. Ularning frazeologik birliklarga yaqinligi, avvalo, tarkibiy barqarorlik, ma'no butunligi va qayta-qayta qo'llanish kabi jihatlarda namoyon bo'ladi.¹

Klishening o'zgarmas sintaktik qurilishi uni nutqning tayyor elementiga aylantiradi. Frazeologik birliklarda obrazlilik yetakchi bo'lsa-da, klishealarda mazmunning aniqligi, rasmiyligi va standart shaklda berilishi ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shu bois ularni frazeologiyaning chegaraviy, biroq mustahkam o'rnanishgan unsurlari sifatida ham baholash mumkin².

Frazeologik tipdagi klishealardan rasmiy-idoraviy uslubda eng ko'p foydalaniladi. Masalan, yuqoridagilardan kelib chiqib, belgilangan tartibda bajarilsin, quyidagilar ma'lum qilinadi kabi qoliplar nutqni ixchamlashtiradi va standart shaklga soladi. Ilmiy uslubda esa tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bazaviy manbalarda qayd etilishicha, quyidagi xulosaga kelish mumkin kabi iboralar ilmiy izchillikni ta'minlaydi. Publitsistik matnlarda esa mutaxassislar fikriga ko'ra, xalqaro maydonda e'tibor qozonmoqda, so'nggi ma'lumotlarga qaraganda singari klishealardan foydalanish matnning ta'sirchanligi va ohangini oshiradi³.

Frazeologik birlik tipidagi klishealar nutqni standartlashtiruvchi muhim omildir. Ular matn qismlari orasida mantiqiy bog'liqlik yaratadi, muayyan tarkibiy butunlikni ta'minlaydi va murakkab mazmunni qisqa iboralar orqali ifodalashga imkon beradi. Tilshunoslar bu jarayonni nutq iqtisodiyoti deb talqin qiladilar⁴. Ayni paytda klishealar hujjat va ilmiy matnlarda muallifning til me'yorlariga amal qilayotganini, matnni

¹ Виноградов В.В. frazeologik birliklarning barqarorlik xususiyatlari haqida fikr bildiradi.

² G'aniyev F. O'zbek tilida frazeologik birliklar. -Toshkent: Fan, 1999.

lo'nda va tushunarli qurishga intilayotganini ham ko'rsatadi. Frazeologik birliklar bilan muvofiqligi esa ularning semantik barqarorl³igi va sintaktik o'zgarmasligida namoyon bo'ladi. Zamonaviy kommunikativ jarayonning tezlashuvi, axborot miqdorining ortishi klishelarning yanada faol qo'llanilishiga olib keldi. Ular informatsiyani ixcham yetkazishda, matnni tartibga solishda va o'quvchi e'tiborini asosiy mazmunga qaratishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, til tizimining normativ tomonida ham klishelar barqarorlik va aniqlikni ta'minlovchi unsurlardan biri sifatida baholanadi. Tadqiqotlarda ularning funksional-uslubiy imkoniyatlari, semantik xususiyatlari va nutqdagi zarurati keng yoritilgani, shuningdek klishelarning tilning rivoji jarayonida yangilanib borishi qayd etilgan⁴.

Demak, frazeologik birlik tipidagi klishelar bugungi kommunikativ ehtiyojlarga moslashgan, nutqni optimallashtiruvchi va ma'lumotni tizimli yetkazuvchi muhim birliklardandir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Виноградов В.В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. -Москва: Наука, 1972.
2. G'aniyev F. O'zbek tilida frazeologik birliklar. -Toshkent: Fan, 1999.
3. Комиссаров В.Н. Современная лингвистика и фразеология. - Москва, 1985.
4. Hatqorotov A. O'zbek tili stilistikasi. -Toshkent: O'zbekiston, 2005.
5. Jalolov J. O'zbek tilining funksional uslublari. -Toshkent: Fan, 2012.

³ Hatqorotov A. O'zbek tili stilistikasi. -Toshkent: O'zbekiston, 2005.

⁴ Jalolov J. O'zbek tilining funksional uslublari. -Toshkent: Fan, 2012.